

ПРОГРАМА ЗА ПАРЛАМЕНТАРНА ПОДДРШКА
PROGRAMI PËR MBËSHITETJE PARLAMENTARE
PARLIAMENT SUPPORT PROGRAMME

Краток документ за јавна политика бр.17/2021

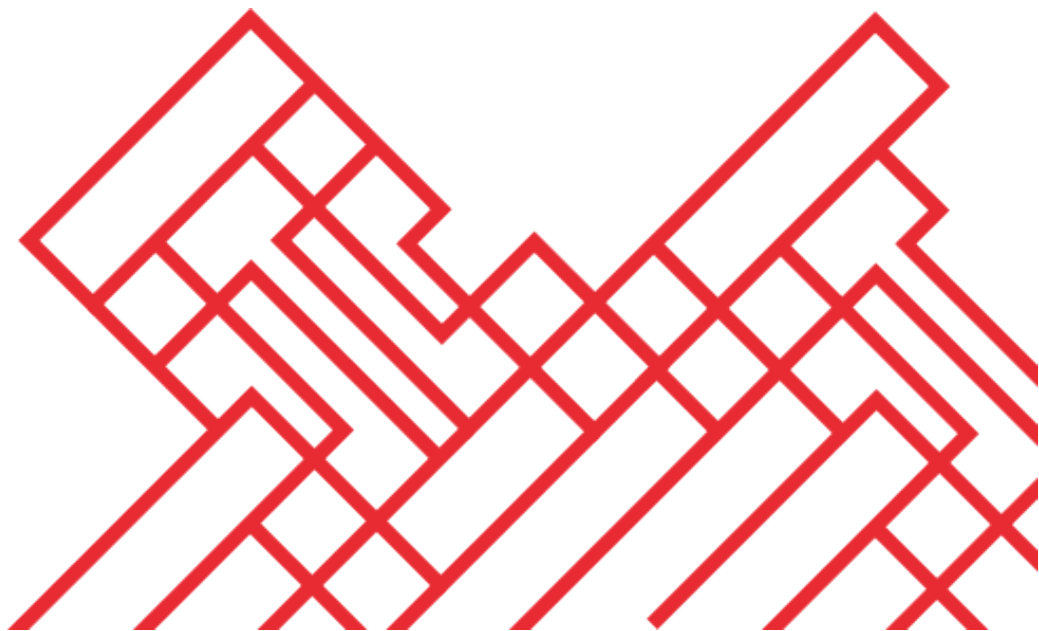
-

Застапување на интересите на граѓаните од страна на пратениците - ВИСТИНА ИЛИ МИТ

Автор: Здравко Ставров

-

јуни 2021

Оваа публикација е изготвена во рамките на Програмата за парламентарна поддршка (ПСП), која е поддржан од Швајцарската агенција за развој и соработка (СДЦ) преку Швајцарска Амбасада во Република Северна Македонија. ПСП се спроведува од Националниот демократски институт (НДИ), Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје (ИДСЦС) и Центарот за управување со промени (ЦУП). Содржината на публикацијата на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на СДЦ.

Содржина

—

1.	Вовед	1
2.	Компаративна анализа на теренски анкети спроведени во периодот 2018-2021	2
3.	Анализа по региони за ставовите на граѓаните од 2021 година	5
4.	Заклучок	7
5.	Препораки	8

1. Вовед

Во репрезентативна демократија, Собранието има една од поважните улоги. Тоа, освен што е законодавен дом, е и претставничка институција на граѓаните.

Но истражувањата на јавното мислење укажуваат на друго. Според бројките од теренските анкети спроведени во периодот од 2018 до 2021 година од страна на Институтот за демократија (ИДСЦС), се утврдува дека граѓаните сметаат дека нивните интереси не секогаш се застапени во претставничкиот дом. Оваа компаративна анализа на податоците добиени од годишната анкета на ИДСЦС за работата на Собранието е со цел да утврди дали постои одредена промена во ставот на граѓаните низ годините.

Компаративната анализа конкретно се однесува на еден специфичен дел кој што е многу важен за функционирањето и кредибилитетот на пратениците во Собранието. Конкретно оваа анализа се однесува на тоа колку често пратениците ги застапуваат следните интереси: личните, на својата политичка партија, бизнис интересите и интересите на граѓаните.

Според Гигер и Клувер¹ пратениците дејствуваат како агенти на двајца различни директори, односно, нивните гласачи и нивната политичка партија, која треба да ја задоволат за да обезбедат нивни реизбор.

Сепак гласачите и политичките партии според нив не се единствените важни актери кои влијаат на законодавците. Пратениците се дополнително изложени на широк спектар на групи од интерес (бизниси, организации) кои сакаат да влијаат на нивните законодавни гласови. Групите од интерес се обидуваат да влијаат врз креирањето на јавната политика преку спроведување на различни стратегии за лобирање. Главната цел им е обликување на одлуките во нивна корист со барање влијание врз одделни пратеници и партиски групи. Така тие треба да ги дадат своите гласови за закони во согласност со политичките преференции на групите од интерес.

Гигер и Клувер² во нивното истражување тврдат дека групите од интерес нудат три добра на законодавците кои пак за возврат се прилагодуваат на нивните барања кога го даваат својот глас во Собранието, тоа се: информации, придонеси во кампањи и лични интереси.

Оваа кратка анализа прво ја разгледува генералната перцепција на граѓаните за тоа чии интереси пратениците ги претставуваат во Собранието, потоа подетално ги анализира ставовите на граѓаните од различни региони на државата, за на крај да даде препораки како да се подобри моменталната состојба.

¹ Гигер, Н., & Клувер, Н. (2016). „Гласање против вашите гласачи? Како лобирањето влијае врз застапеноста“. Американски журнал за политички науки, 6 (1), 190-205.

² Ибид

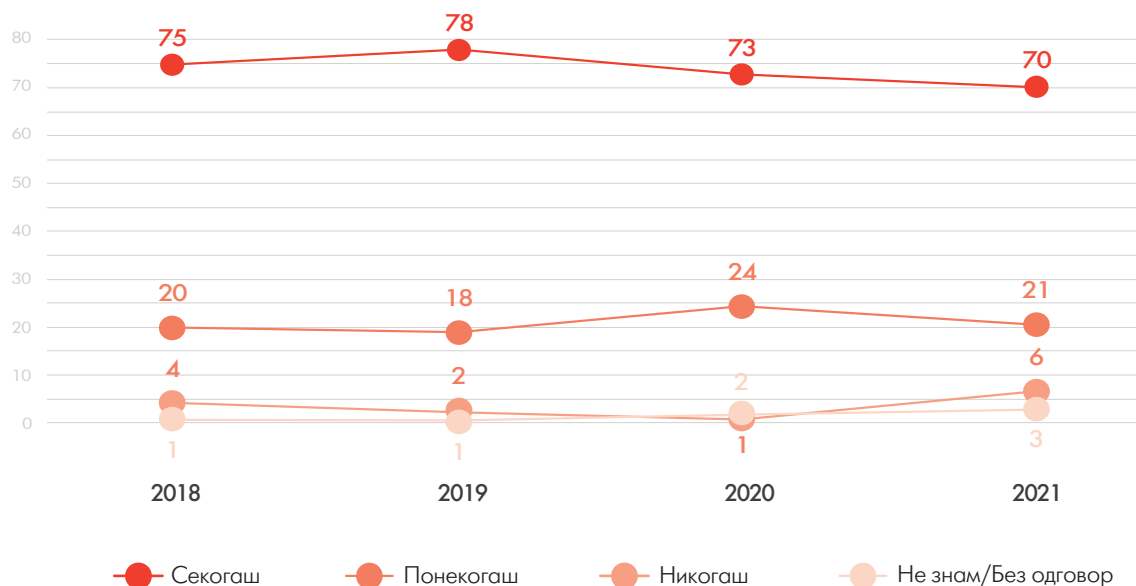
2. Компаративна анализа на теренски анкети спроведени во периодот 2018-2021

Групите од интерес може да обезбедат лични придобивки што законодавците ги добиваат за време или по истекот на нивниот мандат. Во литературата се прави разлика помеѓу придобивките од лоби групи и влијанието на групите од интерес за идните изгледи на кариерата на пратениците. Првата опција повлекува обезбедување (странично) вработување на пратениците, давање подароци или нивно поканување на скапи службени патувања. Од друга страна втората опција се однесува на кариерните можности по оставка или завршување на мандатот на пратениците (на пример, именување во одбори на компании). Овие врски на разменување се исплаќаат за двете страни, фирми со лични и финансиски

врски на политичарите уживаат со повисоки проценки на берзата, а пратениците добиваат значително поголеми приходи.³

Перцепцијата на граѓаните е дека пратениците често ги претставуваат личните интереси, иако оваа перцепција се менува и бележи намалување. Односно, во 2019 година, 78% од испитаниците⁴ сметале дека политичарите секогаш ги застапуваат личните интереси, додека во 2021⁵ процентот на граѓаните кои мислат така, се намалува и изнесува 70%. Сепак, над две третини од граѓаните имаат негативна перцепција за работата на пратениците, од кои се очекува да ги застапуваат интересите на граѓаните, а не личните.

Табела 1. Резултати по години на прашањето “Колку често пратениците ги застапуваат личните интереси?”

³ Фачио, Мара. (2006). „Политички поврзани фирми“. Американски економски преглед, 96 (1), 369-386.

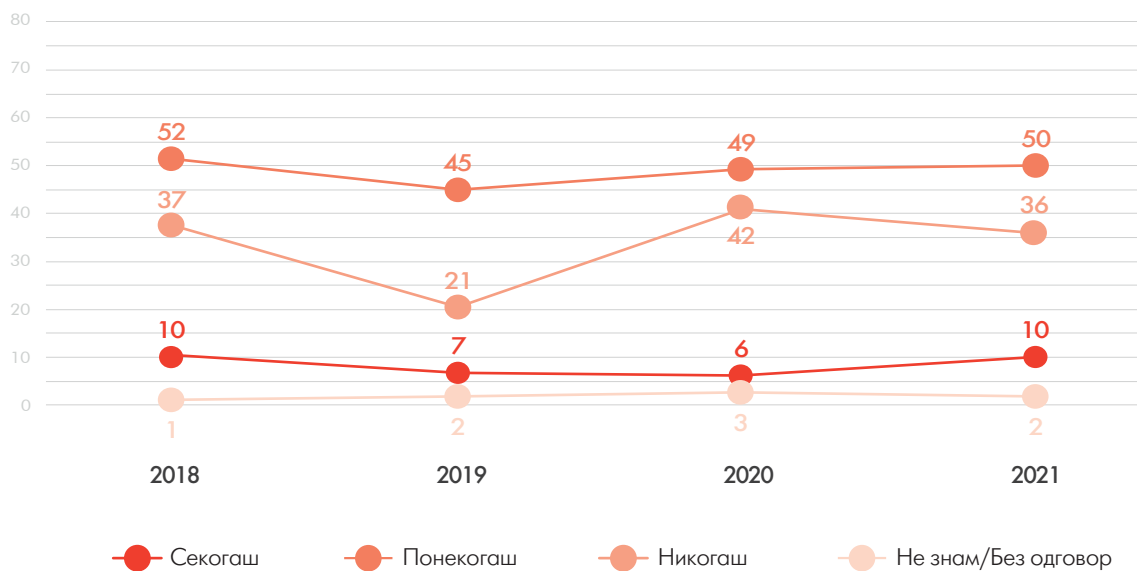
⁴ ИДСЦС. „ Резултати од теренска анкета за перцепциите на граѓаните за работата на Собранието“ (2019).

⁵ ИДСЦС. „ Резултати од теренска анкета за перцепциите на граѓаните за работата на Собранието“ (2021).

Кога станува збор за интересите на граѓаните, според податоците од теренските анкети од 2018 до 2021 година, граѓаните сметаат дека пратениците не успеале да ги претстават нивните интереси во Собранието. Во 2018⁶ година само 10% од испитаниците сметале дека пратениците секогаш ги застапуваат нивните (граѓанските) интереси. Овој мал процент бележи пад 2019⁴ година кога изнесува 7%, а во 2020⁷ само 6% од граѓаните сметале дека пратениците ги застапуваат нивните интереси

во претставничкиот дом. За разлика од 2020 година, во 2021⁵ се забележува мало зголемување од 3 процентни поени, со тоа што 10% од испитаните граѓаните сметале дека пратениците секогаш ги претставуваат нивните интереси. Ниската доверба на граѓаните дека нивните пратеници ги застапуваат нивните интереси во претставничкиот дом, се коси со една од поважните пратенички улоги, како „народни избраници“.

Табела 2. Резултати по години на прашањето “Колку често пратениците ги застапуваат интересите на граѓаните?”

Групите на интерес се важен извор на средства, со тоа што тие често обезбедуваат придонеси за кампањите на политичарите. Кога се во прашање

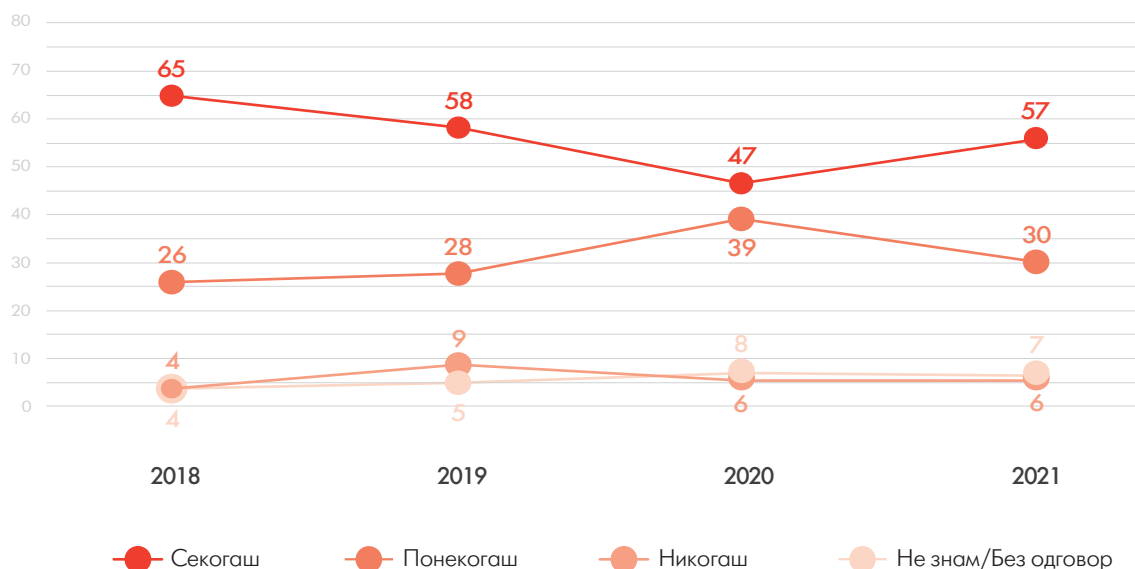
бизнис интересите, процентот на граѓани кои сметаат дека пратениците ги застапуваат овие интереси е понизок, во споредба со

⁶ ИДСЦС. „Резултати од теренска анкета за перцепциите на граѓаните за работата на Собранието“ (2018).

перцепцијата дека истите најчесто, ако не и секогаш, ги застапуваат личните интереси. Во 2018 година,⁷ 65% од испитаниците се изјасниле дека пратениците секогаш ги застапуваат бизнис интересите, додека во следната 2019⁴ година оваа перцепција се намалува, со тоа што 58% од испитаниците сметаа дека тоа е така. Во 2020⁶ година, нешто помалку од половина од испитаниците (47%)

се изјасниле дека пратениците секогаш ги застапуваат бизнис интересите, додека во 2021⁵ година оваа перцепција се зголемува за забележително 10% и изнесува 57%. Овие проценти го отсликуваат мислењето на граѓаните, кои сметаат дека сепак станува збор за наклонетост кон капиталот од страна на пратениците.

Табела 3. Резултати по години на прашањето “Колку често пратениците ги застапуваат бизнис интересите”

Сите пратеници во двата состави кои се застапени во периодот од 2018 до 2021 година претставуваат одредена политичка партија, но тоа не значи дека треба да ги застапуваат исклучиво интересите на партијата од која доаѓаат, особено имајќи во предвид дека

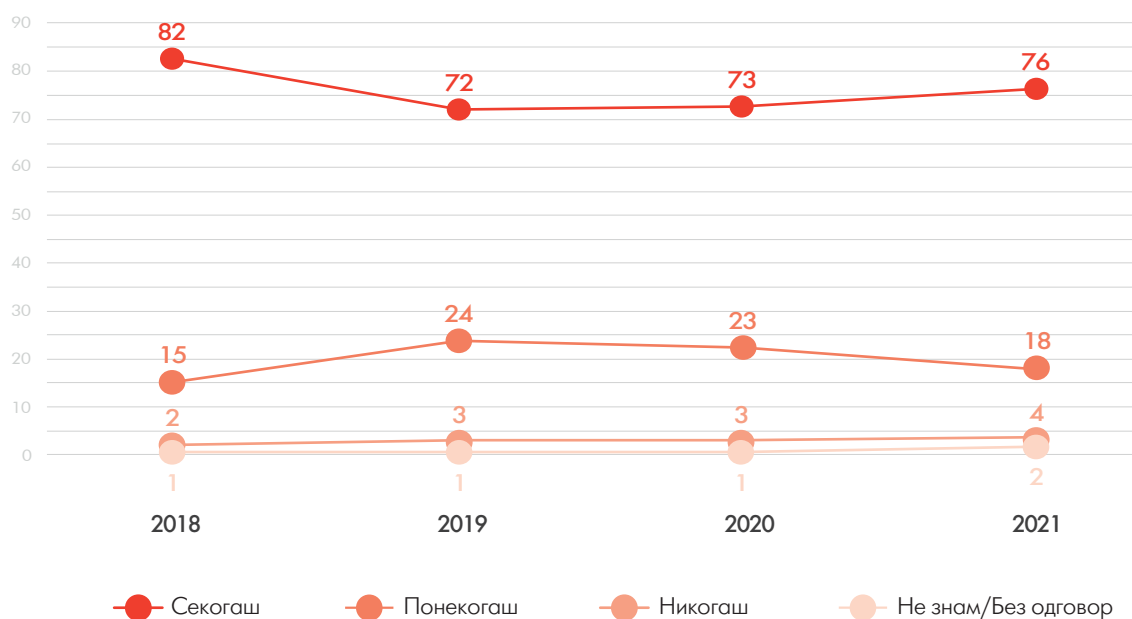
според член 62 од Уставот на РСМ, пратениците првенствено во Собранието на РСМ ги претставуваат граѓаните и во Собранието одлучуваат по свое уверување. Сепак податоците од теренската анкета покажуваат дека граѓаните го мислат токму спротивното. Во 2018⁵ година

⁷ ИДСЦС. „ Резултати од теренска анкета за перцепциите на граѓаните за работата на Собранието“ (2020).

рекордни 82% од испитаниците се изјасниле дека пратениците секогаш ги застапуваат партиските интереси. Ова мислење малку ќе се промени следната година односно во 2019 година⁴ кога изнесува 72%, за да се зголеми

минимално во 2020⁶ кога изнесува 73%. Во 2021 година,⁵ 76% од испитаниците сметале дека пратениците секогаш ги застапуваат партиските интереси.

Табела 4. Резултати по години на прашањето “Колку често пратениците ги застапуваат интересите на својата политичка партија”

3. Анализа по региони за ставовите на граѓаните од 2021 година

Резултатите од сите региони укажуваат на големо разочарување на граѓаните во однос на претставувањето на нивните интереси од страна на пратениците.

Во Вардарскиот регион иако 14% се изјасниле дека секогаш се застапени граѓанските интереси од пратениците, тоа е еден од подобрите резултати во овој дел од истражувањето. Следуваат Источен со 13%, Југозападен со само 4%. Еден од подобрите но сепак мал процент е на Југоисточниот

регион и изнесува 15%. Во Пелагонискиот регион евидентно е разочарувањето на граѓаните во однос на застапувањето на нивните интереси и изнесува само 5%. Најголемо е разочарувањето во Полошкиот регион каде само 3% од испитаниците се изјасниле за опцијата секогаш се застапувани. Најдобар меѓу сите региони е резултатот на Североисточниот регион и изнесува 18%. Во Скопскиот регион постои слично мислење кај испитаниците како и во другите региони и изнесува 12%.

Табела 5. Резултати по региони на прашањето “Колку често пратениците ги застапуваат интересите на граѓаните?”

Регион	Вардарски	Источен	Југозападен	Југоисточен	Пелагониски	Полошки	Североисточен	Скопски
Секогаш	14%	13%	4%	15%	5%	3%	18%	12%
Понекогаш	77%	46%	30%	64%	45%	59%	51%	50%
Никогаш	10%	41%	65%	20%	48%	35%	30%	35%
Не знам	0%	0%	1%	1%	2%	3%	1%	3%

75% од испитаниците од Вардарскиот регион се изјасниле дека секогаш пратениците ги застапуваат своите лични интереси. Во Источниот регион се согласуваат 70%, додека рекордот во овој дел го држи Западниот регион со високи 96%. Со 71% се изјасниле во Југоисточниот, додека во Пелагонискиот и Полошкиот со 78% односно 58%.

Најнизок процент во овој дел имаат испитаниците од Североисточниот регион, а тоа е 33% што е висок процент, но далеку помал од другите региони. Во Скопскиот регион е слично како и во повеќето региони и перцепцијата дека се застапуваат личните интереси на пратениците изнесува 71%.

Табела 6. Резултати по региони на прашањето “Колку често пратениците ги застапуваат интересите на граѓаните?”

Регион	Вардарски	Источен	Југозападен	Југоисточен	Пелагониски	Полошки	Североисточен	Скопски
Секогаш	75%	70%	96%	71%	78%	58%	33%	71%
Понекогаш	23%	19%	3%	25%	19%	26%	35%	23%
Никогаш	1%	1%	0%	1%	2%	12%	25%	5%
Не знам	0%	10%	1%	4%	2%	4%	7%	1%

Во делот на интересите на своите политички партии од истражувањето процентите се помали во однос на личните интереси, но сепак во одредени региони забележливо е повисок процент на изјавата дека секогаш се застапуваат интересите на својата политичка партија.

Пример за ова се Вардарскиот и Североисточниот регион каде процентот е ист,

но и најголем во однос на другите региони и изнесува 28%. Приближно близок процент, но сепак помал има во Југоисточниот регион и тоа со 26%. Потоа следува Скопскиот со 18%, Источниот со 13%, Пелагонискиот со 11%. Најмал процент е забележан во Полошкиот регион каде само 8% од испитаниците се изјасниле дека секогаш партиските интереси се застапувани од страна на пратениците.

Табела 7. Резултати по региони на прашањето “Колку често пратениците ги застапуваат интересите на својата политичка партија?”

Регион	Вардарски	Источен	Југозападен	Југоисточен	Пелагониски	Полошки	Североисточен	Скопски
Секогаш	93%	86%	97%	75%	75%	75%	55%	69%
Понекогаш	7%	14%	2%	22%	23%	9%	39%	22%
Никогаш	0%	0%	0%	1%	1%	12%	4%	5%
Не знам	0%	0%	1%	1%	2%	4%	2%	4%

Бизнис интересите пак се често дискутирана тема. Ставот на испитаниците и добиените резултати покажуваат дека висок процент на граѓани сметаат дека пратениците секогаш ги застапуваат бизнис интересите во Собранието. Во Вардарскиот регион 70% од испитаниците се изјасниле дека секогаш бизнис интересите се застапувани од страна на пратениците.

Во Источниот регион се изјасниле со 67% додека во Југоисточниот и Североисточниот 46% односно 33%. Висок е и процентот во Скопскиот регион каде изнесува 59%. Сепак највисок и најзагрижувачки се податоците во Југозападниот и Пелагонискиот регион каде процентот изнесува 84% односно 77%. Најмал е процентот во Полошкиот регион и изнесува 24%.

Табела 8. Резултати по региони на прашањето “Колку често пратениците ги застапуваат бизнис интересите?”

Регион	Вардарски	Источен	Југозападен	Југоисточен	Пелагониски	Полошки	Североисточен	Скопски
Секогаш	70%	67%	84%	46%	77%	24%	33%	59%
Понекогаш	20%	22%	10%	42%	19%	57%	31%	29%
Никогаш	2%	0%	0%	4%	1%	15%	23%	5%
Не знам	7%	11%	6%	8%	3%	4%	13%	7%

4. Заклучок

Истражувањата неколку години во континуитет го потврдуваат сомнежот на јавноста дека пратениците генерално не ги застапуваат интересите на граѓаните. Напротив, податоците укажуваат на тоа дека граѓаните сметаат дека пратениците во својата работа во преден план ги ставаат своите лични интереси, бизнис интересите и интересите на својата политичка партија. Со тоа се нарушува една од клучните пратенички улоги, а тоа е “народни избраници”

на кои во преден план треба да им бидат застапувањето на интересите на граѓаните.

Резултатите за 2021 година покажуваат дека ваквата состојба е речиси пресликана во однос на сите региони во државата, односно постои мала разлика за тоа како граѓаните од различните регионални единици гледаат на тоа чии интереси застапуваат пратениците.

5. Препораки

Врз основа на податоците презентирани во оваа кратка анализа, препорачуваме следниве активности да ги преземат пратениците со цел да се подобри перцепцијата на граѓаните за нивната работа:

Оправдување на епитетот *народни избраници*

– Потребна е поголема комуникација на пратениците со граѓаните без разлика на политичката определба, со цел подобро запознавање со потребите и проблемите на граѓаните.

Отворени канцеларии за средби - Додека во моментот има повеќе од 40 пратенички канцеларии во локалните изборни единици, пратениците мора да вложат напори да отворат што повеќе пратенички канцеларии во нивните родни градови или каде што се избрани, понатаму, тие исто така мора да обезбедат правилно и целосно користење на овие канцеларии. Истите треба да бидат максимално употребени за средби на пратеникот/чката со граѓаните, со цел добивање предлози директно од нив. Според истражувањето во 2021⁴ година на Институтот за демократија, 19% од испитаниците се изјасниле дека може да учествуваат во работата на Собранието преку лични средби со пратениците, додека 17% преку поставување на прашање на пратеникот. Со ова е очигледна потребата на граѓаните од поголема комуникација со пратениците.

Средби со сите општествени чинители

Пратениците покрај со граѓаните треба да имаат и средби со бизнис секторот како носител на економијата во државата со цел разговарање за реалните проблеми и потреби на овој сектор кои преку предлози и амандмани на пратеникот/чката доколку се усвојат, може да бидат решени. Овие средби треба да бидат јавни и транспарентни со цел да не се добие перцепција дека се работи за договарање. Најдобро е овие средби да бидат помеѓу пратениците и организирани ентитети, како комори и синдикати со што ќе се претстават интересите на бизнисите но и на вработените.

Соработка со локалната самоуправа

- Со цел подобрување на квалитетот на живот на граѓаните, пратеникот/чката и локалната самоуправа треба да имаат чести координации. Во овој дел пратеникот/чката може да придонесе со директно поднесување на амандмани за средства од буџетот кои доколку бидат прифатени ќе значат развој на местото од каде потекнуваат и се избрани.

ПРОГРАМА ЗА ПАРЛАМЕНТАРНА ПОДДРШКА
PROGRAMI PËR MBËSHITETJE PARLAMENTARE
PARLIAMENT SUPPORT PROGRAMME

Краток документ за јавна политика бр.17/2021

-

**Застапување на интересите на
граѓаните од страна на
пратениците - вистина или мит**

Автор: Здравко Ставров

-

јуни 2021